

Особливості психологічного консультування підлітків із девіантною поведінкою

Магдисюк Л. І.,

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри практичної та клінічної психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;*

Павлова Б. В.,

*студентка 5-го факультету психології та соціології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*

У статті описано різновиди девіацій та особливості підліткового віку. Проаналізовано особливості консультативного процесу підлітків, котрі мають явні прояви девіантної поведінки.

Ключові слова: девіантна поведінка, підлітковий вік, консультування, активна, асоціальна поведінка.

Key words: deviant behavior, adolescence, counseling, addictive, asocial behavior.

На сьогоднішній день, постає проблема консультування підлітків, котрі схильні або мають прояви девіантної поведінки. Це питання важливе, оскільки девіантна поведінка має різноманітні форми та різновиди, що відповідно вимагає готовності психолога-консультанта у своїй роботі використовувати ті консультативні прийоми, котрі використовуються саме в консультуванні дітей та підлітків, оскільки підлітковий вік є складним етапом в процесі онтогенезу, має специфічні прояви, що вимагають саме індивідуального підходу під час консультативного процесу.

Відповідно до проведеного теоретичного дослідження особливостей підліткового віку, нами з'ясовано, що підлітковий вік характеризується низкою новоутворень, певними установками та особливостями соціалізації. Тобто, підлітки намагаються

відокремитися від батьків, бути «включеними» у соціум, бути дорослими. У них переважає орієнтація на міжособистісні стосунки з ровесниками, самоствердження та незалежність. Проте, цей віковий період, викликає різноманітні протиріччя, що виникають між батьками, школою і самим підлітком, а процес цієї боротьби протиріч, може завершитися різноманітними проявами девіантної поведінки [4, с. 197-201; 6, с. 107-110].

Тому, логічним буде, проаналізувати поняття та різновиди девіантної поведінки, що найбільш притаманні підліткам. Девіантна поведінка – це поведінка, що не відповідає прийнятим у суспільстві нормам та очікуванням, поведінка із відхиленнями [2, с. 47-57; 3]. Розрізняють різноманітні форми та види девіантної поведінки, до яких відносять: агресивну, суїцидальну, аморальну,

адитивну поведінку [1; 3], і кожна із них характеризується певними особливостями як консультативної, так і профілактичної роботи [2, с. 47-57].

Згідно нашого дослідження, ми розглядаємо саме особливості психологічного консультування підлітків із девіантною поведінкою, тому проаналізували особливості підліткового віку, різновиди девіацій, відповідно до чого є зрозумілим, що психологічне консультування підлітків досить складне, процес його організації і проведення має свою специфіку. Тому не можна використовувати принципи консультування дорослих людей при роботі із підлітками, оскільки вони досить часто не враховують особливості підліткового віку, як такого [2, с. 47-57; 3; 5].

У процесі консультування клієнтів підліткового віку практичний психолог, використовує і діагностичні, і терапевтичні методи роботи, вони використовуються і в роботі із девіантними схильностями дітей. Проте, використовуючи діагностичні методи, психолог повинен переконатися чи дійсно у підлітка саме прояви девіантної поведінки. Саме для цього психологу-консультанту потрібно здійснити всебічний аналіз необхідної інформації про підлітка, його ситуацію і визначити проблеми, що змусили його звернутися за допомогою. З'ясовуються джерела і чинники виникнення девіантної поведінки, якщо така є. Коли за результатами діагностичного процесу виявлено девіації або інші проблеми, проводиться процес реалізації психологічної допомоги з використанням спеціальних прийомів і технік: психологічна підтримка, оптимізацію психічного стану й актуалізацію власних психологічних ресурсів підлітка [3; 4, с. 197-201; 5].

Потрібно сказати, що реалізувати вище описані етапи консультативного процесу практичний психолог, перш за все, повинен налагодити контакт із клієнтом. Цей процес встановлення довірливих стосунків досить важливий, бо потрібно, щоб підліток «включився» у процес, відчував себе у безпеці, захищеним. Це важче ніж з дорослою людиною, оскільки не завжди, підлітки самостійно звертаються за допомогою, їх приводять батьки або вчитель. Тому важливим є, щоб

підліток усвідомлено підходив до процесу консультування, не очікував від психолога вирішення проблем, а безпосередньо був ініціатором їх вирішення, мав бажання працювати, змінюватися [5].

Зрозумілим є те, що основними умовами при роботі практичного психолога з підлітком є добровільність, конфіденційність та відповідальність, які забезпечать впевненість у тому, що психолог позитивно налаштований, не розповість зміст діалогу, бесіди і загальних результатів роботи ні вчителям з батьками, ні одноліткам з класу. Підліток повинен відчувати безпеку та не відчувати себе осудженим за свій вчинок. Мається на увазі, що психолог повинен приймати підлітка який потребує допомоги, цікавитися його життям, створити, певною мірою, дружні стосунки, що забезпечать злагожену консультативну роботу із обох сторін [3; 5].

У консультативному процесі роботи із підлітками, практичний психолог може використовувати техніки активного слухання, заохочення, рефразування, зворотній зв'язок. Потрібно, щоб підліток максимально був залучений до роботи, аналізував свої вчинки, приймав себе та хотів змін на краще [6, с. 107-110].

Загалом, можна сказати, що психологічне консультування підлітків із проявами девіантної поведінки характеризується певними відмінностями від принципів консультативного процесу із дорослими, проте це не виключає можливість використання психологом-консультантом і загально-прийнятих технік психологічного консультування [1; 5].

Нами проаналізовано особливості підліткового віку, що включають новоутворення, ситуацію розвитку та взаємостосунків у соціумі, відповідно до цього, описано поняття девіантної поведінки та її різновиди, що можуть виникати у підлітків під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників: умов соціалізації, взаємостосунків, розвитку новоутворень.

Спіраючись на особливості підліткового віку та прояви девіантної поведінки у підлітків, ми охарактеризували основні особливості психолого-консультативного процесу даної вікової категорії із певними

відхиленнями. Згідно чого, дійшли до висновку, що психологічне консультування підлітків загалом відрізняється від консультування дорослої людини, оскільки повинні враховуватися вікові особливості розвитку підлітків, усвідомленість чи неусвідомленість проблеми клієнтом та часта несамостійність звернення за психологічною допомогою, що зменшує «включеність» та продуктивність роботи психолога-консультанта і підлітків загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖРЕЛ

Боярин Л. В. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціальної адаптації у психологічній літературі [Електронний ресурс] / Л. В. Боярин // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – №3. – С. 55-61. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Tipp_2013_3_11.pdf.

Іванов В. Н. Девіантна поведінка: причини і масштаби // Соціально-політичний журнал. 1995. № 2. С. 47 – 57.

Козубовська Ірина Василівна. Соціальна профілактика девіантної поведінки: корекція від-

хилень у поведінці важковиховуваних дітей в процесі професійного педагогічного спілкування / І. В. Козубовська, Г. В. Товканець. – Ужгород: Патент, 1998. – 195 с.

Магдисяк Л. І. Особливості корекційної роботи з підлітками, схильними до агресивної поведінки / Л. І. Магдисяк, Б. В. Павлова // Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей і тез / СНУ імені Лесі Українки ; кафедра педагогічної та вікової психології ; за голов. ред. Я. Гошовський. – Луцьк: Вежа-Друк, 2019. – С. 197-201.

Магдисяк Л. І. Практикум психологічного консультування в юридичній сфері: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації / Людмила Іванівна Магдисяк, Раїса Петрівна Федоренко. – Луцьк: Вежа-Друк, 2019. – 320 с.

Магдисяк Л. І. Психокорекційна робота практичного психолога з неповнолітніми правопорушниками / Л. І. Магдисяк, Б. В. Павлова // Сучасна наука та освіта Волині: зб. матеріалів наук.-практ. конф., 22 листопада 2018 р., м. Володимир-Волинський / упоряд., голов. ред. Б. С. Жулковський. – Луцьк: Волиньполіграф, 2018. – С. 107-110.